

οικογενειακῆς ἐστίας καθιστάμεθα ἀνθρωπιστικῶς ἀνεπτυγμένοι, πολιτισμένοι, κοινωνικοί. Ἡ μεταβολὴ τῆς οικονομικῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἀπὸ ἐξαρτήσεως εἰς ἀνεξαρτησίαν, κατ'

ἀνάγκην ἢ ἀ συνεπιφέρῃ καὶ διαρρυθμισιν τῶν οικογενειακῶν αὐτῆς συμφερόντων καὶ βιομηχανιῶν πρὸς μέγα ὄφελος τοῦ γένους μας.

ΤΑ ΟΙΚΙΑΚΑ ΕΡΓΑ

Μία ἀπὸ τὰς συνεπειὰς τοῦ διαφορισμοῦ τῶν ἔργων εἰς ἔργα γυναικεῖα καὶ ἔργα ἀνδρική, εἶνε καὶ ἡ ἐπικράτησις σφαλερῶν μεθόδων τροφῆς. Διότι ὅλα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν οικογενειακὴν ἐστίαν τὰ θεωροῦμεν ἐπαρχίαν τῆς γυναικὸς, ἐνῶ ὅλα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τὰ θεωροῦμεν ἐπαρχίαν τοῦ ἀνδρός. Εἰς τὰ τῆς οικογενειακῆς ἐστίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ παρασκευὴ τῶν τροφίμων καὶ ἔχομεν καταδικάσει τὴν γυναῖκα εἰς τὴν ἀσχολίαν ταύτην, ὡσανεὶ ἡ ἀσχολία αὕτη ἦτο θηλείας φύσεως. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης συνέβη ὅτι ἡ γυνὴ διὰ νὰ εὐχαριστῇ τὸν ἄνδρα κατέβαλεν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἰδιάζουσαν προσοχὴν εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάζῃ ἀρεστὰ ἐδέσματα. Τοιοῦτο τρῖπως ἀνεπτύχθη ὁ λουκουλισμὸς, ὅστις εἶνε μία ἀπὸ τὰς δεινὰς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ ἔργον τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει νὰ κάμῃ τίποτε μὲ τὴν θήλειαν φύσιν, ἀλλὰ δεόν νὰ ἀνατεθῇ εἰς εἰδήμονας, εἰδικῶς γυμναζομένους ἐπὶ τούτῳ εἴτε ἄνδρας εἴτε γυναῖκας καὶ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὰς λειτουργίας τῆς οικογενειακῆς ἐστίας. Εἶνε καιρὸς ἡ γυνὴ νὰ ἴσταται παρὰ τὸν σύζυγόν της ὡς σύντροφος τῆς ψυχῆς του, ὄχι ὡς ὑπηρέτρια τοῦ σώ-

ματός του. Ἡ μαγειρικὴ πρέπει νὰ καταστῇ ἐπάγγελμα ὅπως ὅλα τὰ ἐπάγγελα τὰ ἀπαιτοῦντα ἀπόκτησιν πείρας καὶ προσόντων καὶ πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς περιωπὴν ἐλευθερίου ἐπαγγέλματος, γενναίως ἀμειβομένου, ὥστε ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ καταρτίζονται μάγειροι ὅπως καταρτίζονται μουσικοί, ἢ φαρμακοποιοί, ἢ ξυλουργοί. Τὸ μαγειρεῦν εἶνε κοινωνικὴ λειτουργία ἐνῶ τὸ τρώγειν εἶνε ἀτομικὴ. Ἄλλ' οὔτε τὸ μαγειρεῦν, οὔτε τὸ τρώγειν εἶνε οικογενειακὴ λειτουργία. Τὸ ὅτι ἐκπαλαί ἐγένετο ἡ μαγειρικὴ κατ' οἶκον δὲν ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μαγειρεῦν εἶνε οἰκιακὴ λειτουργία, ὅπως τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὑφαντουργία, ἡ ἄρτοποιία καὶ ἡ σαπωνοποιία ἐγένοντο ἐκπαλαί κατ' οἶκον δὲν ἀποδεικνύει ὅτι αἱ βιομηχανίαι αὗται εἶνε οἰκιακαὶ λειτουργίαι.

Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἤρχισαν νὰ κτιζονται οἰκίαι μὲ πολλὰ πατώματα διὰ οικογενείας, χωρὶς ἕκαστον πάτωμα νὰ ἔχη ἰδιαιτέραν κουζίαν, ἀλλὰ ἐν μαγειρεῖον καταλλήλως διοικούμενον, χρησιμεύει δι' ὅλας τὰς οικογενείας καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην ἀρμοδίου προσωπικοῦ μαγείρων εὐθινομένων ἀπέναντι τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς οἰκίας. Εἰς τὸ προσεχὲς σοσιαλιστικῶν μέλλον βεβαίως ἡ εὐθύνη αὕτη ἢ

μετατεθῆ, ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου εἰς τὸ κράτος (τουτέστιν εἰς τὸ ὀργανωμένον σύνολον τῶν ἐργατικῶν τάξεων). Καὶ καλητέρα εἶνε ἢ παρεχομένη τροφή καὶ ἐφθηνότερα· ὅ,τι δὲ γίνεται εἰς ἓν κτίριον μὲ πατώματα δύναται νὰ γίνῃ εἰς συνοικισμὸν ἐκ χωριστῶν οἰκημάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων μάλιστα νὰ ἔχῃ καὶ ἴδιον περιβόλον καὶ κήπον, ἀλλ' ὄχι μαγειρεῖον.

Ἡ τάσις τῆς κοινωνίας εἶνε πρὸς εἰδικοποίησιν ὄλων τῶν οἰκιακῶν βιομηχανικῶν καὶ κατάλληλον ὑπηρετήσιν αὐτῶν. Καταργουμένης τῆς κουζίνας ἢ καθαριότητος τοῦ οἰκήματος εἶνε πολὺ ἐρικτοτέρα μάλιστα ἂν καὶ τὸ τρώγειν κατ' οἶκον καταργηθῆ, ὀριζομένης κοινῆς αἰθούσης ἐνθα ὄλαι αἱ οἰκογένειαι

δύνανται νὰ ἐστιῶνται εἰς χωριστὰς ἢ κοινὰς τραπέζας. Ἦνε καὶ φυσικὸν καὶ ὑγιὲς νὰ μεταβαίνῃ τις ἐκτὸς τῆς οἰκίας διὰ τὴν τροφήν του. Ἡ οἰκιακὴ ἐργασία ἀπλοποιεῖται θαυμασίως καὶ μένει περισσότερος καιρὸς εἰς τὰς γυναῖκας. Ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία τοιουτοτρόπως θὰ καταστῆ βαθμηδὸν ἢ προσωπικὴ ἐκφρασις τῶν ἐνοίκων, τόπος εἰρήνης καὶ ἀνέσεως, ἀγάπης καὶ μονώσεως. Ἡ δὲ γυνὴ θὰ εἶνε τελεσφόρος παράγων εἰς ὄλας τὰς οἰκιακὰς ἀσχολίας χωρὶς νὰ ὑποβάλλεται εἰς τοὺς ἀπαύστους μύχθους εἰς τοὺς ὁποίους τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποβάλλεται ἢ εὐσυνειδησία της, ἢ ἀρροσίωσίς της καὶ ἢ παθητικὴ της ἀδαημοσύνη καὶ ἀνεπάρκεια.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

(1) αἰσθηματισμὸς καὶ αἱ προσωπικαὶ ἰδιοσυγκρασίαι ἐμποδίζουν πολλὰς κοινωνικὰς βελτιώσεις, ἀλλ' ἡ φύσις διηνεκῶς καὶ πάντοτε ζητεῖ νὰ τροποποιῆ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ περιβάλλοντος. Ἐκάστον ἔθνος, ἕκαστη κοινότης, ἕκαστη οἰκογένεια, ἕκαστον ἄτομον ἀρέσκεται εἰς ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει συνηθίσει· εἶνε ἐπομένως βέβαιον ὅτι θὰ στέρξῃ ἐπὶ τέλους κατόπιν ὄλων τῶν δυνατῶν ἐναντιώσεων, νὰ ἀρέσκεται καὶ εἰς ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ συνηθίσῃ. Τὰς μεθόδους τῶν ἀλλογενῶν τὰς περιφρονοῦμεν διότι ἔχομεν συνηθίσει μὲ τὰς ἰδικὰς μας μεθόδους τὰς ὁποίας κρίνομεν ὑπερτέρας μόνον καὶ μόνον διότι τὰς ἔχομεν συνηθίσει. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι

ὑπάρχουν ἄλλαι μέθοδοι ὑπέρτεραι τῶν παρουσῶν. Ἡ μαγειρικὴ κατ' οἶκον εἶνέ τι τὸ ὁποῖον μᾶς γοητεύει διότι ἔχομεν συνηθίσει εἰς αὐτὴν τὴν μέθοδον καὶ τὴν ἔχομεν συνδέσει μὲ αἰσθηματικούς λόγους. Ἀλλ' ὅταν βαθμηδὸν ἢ μαγειρικὴ ἀποχωρισθῆ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, θὰ παύσωμεν βαθμηδὸν νὰ ἀποδίδωμεν τόσην σημασίαν εἰς τὴν παλαιὰν μέθοδον. Τὸ συντρώγειν οἰκογενειακῶς ἦτο ἄλλοτε, εἰς τὴν ἀρχέγονον ἐποχὴν, ὁ μόνος ἐνωτικὸς δεσμὸς, ἀλλ' εἰς τὴν σημερινὴν ἀτομικοποίησιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου δὲν συνίσταται ἢ οἰκογενειακὴ ἐνότης εἰς μόνον τὸν στόμαχον. Κατεστήσαμεν τὸ τρώγειν κοινωνικὴν λειτουργίαν, ἐνῶ εἶνε ἀτομικὴ καὶ μία ἐντεῦθεν συνέπεια εἶνε ὅτι ἐδημιουργ-

γήθη μεγάλη τάξις βωδῶν ὑπηρετῶν διὰ νὰ παραθέτουν τὰ ἐδέσματα ἐνώπιόν μας ὡσανεὶ ἡμεῖθα νήπια. Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ἔχομεν δ' ἴσκει ὑπερβάλλουσαν σημασίαν εἰς τὸ τρώγειν καὶ εἰς τὸ μαγειρεύειν, συνέπειά δὲ τούτου φρικτὴ εἶνε ἡ καταπληκτικὴ ποικιλία τῶν νοσημάτων τῶν ὀφειλομένων εἰς τὰς τροφὰς μας. Ὅλα αὐτὰ ἔχουν τὴν ἀρχικὴν τῶν αἰτίων εἰς τὸν ἐρωτο-οικονομικὸν συνδυασμὸν ὁ ὁποῖος καταδικάσασκε τὴν γυναῖκα νὰ εἶνε προσθεδεμένη εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν, ὅπως ὁ φρεουδαλισμὸς εἶχε καταδικασμένον ἄλλοτε τὸν γεωργὸν νὰ εἶνε προσθεδεμένος εἰς τὸ ἔδαφος τῶν κτημάτων τοῦ κυρίου του. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ ἡ προσωπικότης ἐκάστου μέλους τῆς οἰκογενείας παρακωλύεται διότι τὴν σήμερον ἕκαστον ἄτομον ἔχει ἀνάγκην νὰ ἔχη ἰδίαν σφαιραν. Τὸ ἀνθρώπινον ὄν τὴν σήμερον διὰ νὰ ἀναπτύσσει τὴν ἀτομικότητά του ἔχει ἀνάγκην χωριστοῦ δωματίου, τοῦτο δὲ εἶνε ἀνέφικτον ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς σημερινῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ἐκτὸς μόνον μεταξὺ τῶν πολὺ πλουσίων. Ἢ ἐκ τούτου ζημία εἶνε πολὺ μεγαλητέρα εἰς τὰ θήλεα παρά εἰς τὰ ἄρρενα, διότι διὰ τοὺς ἀνδρας ἀπὸ νεανικῆς ἀκόμη ἡλικίας ὑπάρχουν πολλὰ εὐκαιρία προσωπικῆς ἐκφράσεως ἐκτὸς τῆς οἰκίας, διὰ τὰς γυναῖκας ὁμοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι εἰμὴ ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία.

Ἢ γυνὴ τοιοῦτρόπως ἐνῶ ἀρ' ἐνός, λόγῳ κληρονομικότητος βαδίζει ἐμπρός, λόγῳ ἀτομικῆς πείρας ἐπιβραδύνεται, ἀναγκαζομένη πάντοτε νὰ ζῆ εἰς οἰκονομικὴν ἀτιμίσφαιραν ἀνήκου-

σαν εἰς ἐποχὴν ἐκλιποῦσαν πρό χιλιάδων ἐτῶν. Τί θὰ ἦτο ἓνας ἀνὴρ ὁ ὁποῖος μὲ ὄλην του τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν τοῦ παρέχει ἡ σημερινὴ ἐποχὴ ἐξηναγκάζετο νὰ πορίζεται τὰ χρειώδη τοῦ βίου κυνηγῶν, ψαρεύων, στήνων παγίδας καὶ ἀναμένων μετὰ πείνης τὸ θήραμά του; Ἰεβαίως ἡ ἀνάπτυξις του θὰ ἀνεχαιτίζετο καὶ ὁ κ' σμος θὰ ἦτο ἄγριος. Ὡμοίως λοιπὸν ἐνόσω αἱ γυναῖκες ἐξηναγκάζονται νὰ εἶνε ὑπηρετρίαι τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ὁ κ' σμος θὰ εἶνε δουλόφρων.

Ἄς ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν γραμμὴν τὴν ὁποίαν κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην φαίνεται ἀκολουθοῦσα ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ πρόοδος διὰ νὰ μορφώσωμεν κάποιαν ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας τοῦ μέλλοντος.

Ἦν ἀρχῇ ἦν ἡ σκηνὴ καὶ τὸ σπήλαιον καὶ βαθμηδὸν φθάνομεν εἰς πολυσύνθετον οἶκημα παρέχον εἰς ἕκαστον ἄτομον ἀνεσιν ὄσσην ἐπιτρέπουν τὰ οἰκονομικὰ τῆς οἰκογενείας.

Ἦν ἀρχῇ ἦν ὁ σκαίς, ἀπίλυτος δεσπότης καὶ οἰκογενειάρχης περιστοιχούμενος ἀπὸ τὰς σιωπώσας, πειθηρικούς γυναῖκας του καὶ τὰ τέκνα του, ὅλα ἐμψυχα κτήματά του· βαθμηδὸν δὲ φθάνομεν εἰς τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν, ἰσότητά καὶ ποικίλην ζωὴν τῆς σημερινῆς πολιτισμένης οἰκογενείας.

Ἦν ἀρχῇ ἦν ἡ βιομηχανία τοῦ ἀπολιτίστου στρατοπέδου ἐνθα ὅλα μαζὺ τὰ τρόφιμα μαγειρεύονται εἰς τὸ αὐτὸ καζάνι, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀνευ κοσμιότητος, ἀνευ λεπτότητος, ἀνευ εἰδικοποιήσεως· βαθμηδὸν δὲ φθάνομεν εἰς τὰ ἑκατομμύρια χειρῶν

αί ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς μεγάλας ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπηρετοῦν τὴν σημερινὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν διὰ μυρίων βιομηχανιῶν μακρὰν διισταμένων ἀπὸ ἀλλήλας.

Ἐν ἀρχῇ μόνη ἡ οἰκογένεια ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οἰκογενειακὴν ἐστίαν, σήμερον ἀνεπτύχθησαν ὄροι δυνάμει τῶν ὁποίων οἰκογενειακὴν ἐστίαν ἀποκλειστικὴν δύναται νὰ ἔχῃ καὶ τὸ ἄτομον.

Ἐν ἀρχῇ ἡ φιλοξενία ἦτο ἡ μὲν ἐλπίς τοῦ ταξειδεύοντος, ἀλλὰ σήμερον ὁ ταξειδιώτης εὐρίσκει ἀτομικὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν εἰς πᾶσαν πόλιν.

Ἄλλοτε ἡ οἰκογένεια ὡς μόνον τῆς κέντρον εἶχε τὴν μίνιμον κατοικίαν τῆς, σήμερον ὑπάρχουν μεγάλα ξενοδοχεῖα ἔνθα πολλαὶ οἰκογένειαι εὐρίσκουν ἐστίαν ἐφ' ὅσον χρένον ἀρέσκονται καὶ εἶνε πολλαὶ αἱ ὁποῖαι ἀρέσκονται διότι εἶνε πολὺ ἀπλούστερον παρὰ νὰ διατηροῦν οἰκίας. Ἡ τάσις αὕτη αὐξάνει καὶ μόνον τὴν ἐπιβραδύνει ὁ ἐρωτο-οἰκονομικὸς συνδυασμός. Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι τὸ ἔωλον αὐτὸ ἔθιμον τῶν χωριστῶν οἰκογενειῶν εἰς ἰδιαιτέρας οἰκίας καταντᾷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀφόρητον ἰδίως διὰ τὰς γυναῖκας τῶν ὁποίων αἱ σύγχρονοι τάσεις εἶνε ἀσυμβίβαστοι μὲ τὰς ἀπρηχαιωμένας παραδόσεις. Λέγεται ὅτι φρενοβλάβεια μεταξὺ τῶν γυναικῶν εἶνε ἀπὸ τινος ἐπιφοβὸν φαινόμενον

ἀποδιδόμενον εἰς τὴν αἰτίαν ταύτην, μόνον δὲ εἰς τὰς μεγαλουπόλεις τὸ κακὸν ἔχει μικροτέρας διαστάσεις διότι εἰς τὰς μεγαλουπόλεις ἡ γυνὴ ἔχει κάποιαν ἐλευθερίαν. Πολλοὶ τρομάζουν διὰ τὴν τάσιν ταύτην τῶν οἰκογενειῶν τῶν νὰ διαβιοῦν εἰς ξενοδοχεῖα, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνάγκη τρόμου διότι δὲν πρόκειται νὰ καταργηθῇ ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία, πρόκειται μόνον νὰ καταργηθῇ ἡ οἰκογενειακὴ κουζίνα, ὅπως ἔχει καταργηθῇ τὸ οἰκογενειακὸν πλυντήριο καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ἄρτοποιεῖον. Ὁ φούρνος θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ὑφαντήριο καὶ θὰ ἀνατείλῃ ἀληθῆς οἰκογενειακὴ ἐστία, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ δυνάμεθα νὰ ζῶμεν ἀνέτως, νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ ἀγαπώμεθα, νὰ παίζωμεν, νὰ εὐρίσκωμεν μόνωσιν, νὰ εὐρίσκωμεν συντροφίαν, καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ εἶνε ἀμιγῆ ἀπὸ οἰονδήποτε εἶδος βιομηχανίας.

Αὐτὸ τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα εἶνε τὸ ὑγιὲς καὶ τὸ ἀληθές. Λι μέριμναι καὶ οἱ μόχθοι οἱ ὁποῖοι ἀμαυρόνουν τὸ κάλλος τοῦ πνεύματος τούτου θὰ μεταφερθῶσιν εἰς ἄλλο πεδίου δράσεως. Τότε θὰ προκύψῃ καὶ ἡ ἀληθῆς μητρότης, διότι μόνον μήτηρ ἡ ὁποία εἶνε ὑπηρετρία τῆς ἀνθρωπότητος δύναται νὰ εἶνε θησαυρὸς εἰς τὸ τέκνον τῆς, ὄχι μήτηρ ἡ ὁποία εἶνε ὑπηρετρία τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

Ὅσον καὶ ἂν ἀποστέργωμεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, εἶνε ὁμῶς ἀναμρισητὸν γεγονός ὅτι καθέσον ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις προχωρεῖ, ἀλλάζουν καὶ αἱ

σχέσεις μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μεταξὺ συζύγου καὶ συζύγου, μεταξὺ γονέων καὶ τέκνου. Ὅλος ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶνε ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του ἐπιδε-

κτικός βελτιώσεως. Από αυτόν τόν κανόνα δὲν ἐξαιρεῖται ἡ μητρότης. Ἡ ἀνατροφή τοῦ βρέφους ἀπαιτεῖ βελτίωσιν μεθόδων μολονότι μᾶς φαίνεται ἀνόρητος ἡ ἰδέα ὅτι τὰ νήπια εἶνε δυνατὸν νὰ ἀνατραφοῦν ὑπὸ ἄλλην ἀτμοσφαιραν παρά ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιραν τῆς σημερινῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας. Πάλαι ποτὲ πράγματι ἦτο ἀδύνατον. Σήμερον ὅμως τὸ νήπιον ἔχει ἄλλας χρείας διότι τὰ ὑψιστα ἀνθρώπινα καθήκοντα εἶνε ὄχι τὰ οἰκογενειακά, ἀλλὰ τὰ μεταξύ ἀτόμων ἐν κοινωνικῇ σχέσει. Δὲν ἐννοῶ ὅμως με τοῦτο ὅτι πρόκειται νὰ καταστραφῇ ἡ οἰκογένεια, ἢ νὰ ἀποχωρισθῇ τὸ τέκνον ἀπὸ τὴν μητέρα ὡς πολλοὶ ἀδελφεὶς ἐκλαμβάνουν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐννοῶ εἶνε ὅτι ἐπίκειται μεταβολὴ τῆς βάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ οἰκογενειακὴ σχέση. Ἡ μεταβολὴ δὲ αὕτη θὰ γίνῃ ἐξοβελιζομένου τοῦ οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος τῆς καὶ μεταρρυθμιζομένων τῶν μεθόδων τῆς ἀνατροφῆς τοῦ νηπίου, ἀκριβῶς ὅπως ἔχουν μεταρρυθμισθῆαι μέθοδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ μέγας σκοπὸς εἶνε πῶς νὰ ἐξυπηρετηθῇ ἡ πρόοδος τοῦ γένους καὶ ἡ πρόοδος τοῦ ἀτόμου, καὶ ἐν ὅσῳ ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐξυπηρετεῖται ὡς ἄριστα διὰ τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν, τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον ἀποβαίνει ἰσχυρότερον πάσης ἄλλης βλέψεως. Σήμερον ὅμως ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐξυπηρετεῖται ὡς ἄριστα ὄχι διὰ τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν, ἀλλὰ δι' εὐρυτέρας ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀτόμων. Αὐτὸ εἶνε σπουδαία μεταβολή· ἀπαξ συνετελέσθη τοιαύτη μεταβολὴ τὰ μειονεκτή-

ματα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου δὲν παραβλέπονται ὅπως παρεβλέποντο ἄλλοτε.

Διατελοῦμεν ὑπὸ τὴν ἀδικαιολόγητον ἐντύπωσιν ὅτι ὁ παρῶν οἰκογενειακὸς βίος ἔχει ἔμρυτον τινὰ ἀρετὴν. Ἡ ἀρετὴ ὅμως δὲν εἶνε τι ἀπίλυτον καὶ ἀναλλοίωτον εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς. Λάβωμεν τὴν ὑψηλοτέραν ἔκφρασιν τοῦ καθήκοντος. Ἡ συναισθησις τοῦ καθήκοντος εἶνε μία ἀπαράιτητος κοινωνικὴ ιδιότης τοῦ ἀτόμου. Ἡ ὑψηλοτέρα του ἐκδήλωσις εἶνε μία μεγάλη ἀρετὴ διὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει ὄνομα καὶ ἀναγκάζομαι ἐπὶ τοῦ παρίντος νὰ μεταχειρισθῶ τὴν γαλλικὴν λέξιν *λογιωτέ*. Λογιωτέ εἶνε ἡ εὐσυνειδήτος ἐκείνη καὶ ἐκουσία καί, ἐννοεῖται, ἀφιλοκερδῆς ἀροσίωσις τοῦ ἀτόμου πρὸς κάποιαν κοινωνικὴν σχέσιν, ἔστω καὶ ἐπὶ ἀκροτάτῃ βλάβῃ του ἔστω καὶ μέχρι θανάτου. Ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ταύτην προκύπτει ἡ κοινωνικὴ συνοχὴ ἡ ὁποία εἶνε ὁ πρῶτος νόμος τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀρετὴ αὕτη, ἡ στάσις αὕτη τοῦ ἀτόμου ἔχει κάποιον σπάνιον ἠρωισμόν καὶ ἐμπνέει πάντοτε μέγα σέβας. Εἶνε στάσις ἀπορρέουσα ἀπὸ ἀκεραιότητα χαρακτῆρος καὶ ἠμπορεῖ νὰ ἀποβλέπῃ μόνον τὸν ἐκπερασμένον λόγον τοῦ ἀτόμου. Εἶνε πιστὸς εἰς τὸν λόγον του, λέγομεν περὶ ἐνός ἀτόμου καὶ ἀποκαλυπτόμεθα ἐκ σεβασμοῦ. Ἡμπορεῖ ἡ στάσις αὕτη νὰ ἀποβλέπῃ ἓνα φίλον ἢ ἓνα ὄμιλον φίλων προσωρινῶς συνησπισμένων χάριν κοινοῦ σκοποῦ. Ἡ ἀροσίωσις εἰς αὐτὰς τὰς μικρὰς κοινωνικὰς σχέσεις

εἶνε ἐπίσης ἡρωϊσμός ὅπως εἶνε καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς εὐρυτέρας σχέσεις. Ἡ ἀνωτάτη μορφή τῆς λογικῆς εἶνε ἡ πίστις καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὸ συνολικόν συμφέρον. Ἰκολούθησε πολλὰ στάδια ἐξελίξεως. Ἐν ἀρχῇ τὴν διακρίνομεν εἰς τὴν ἀόριστον, νεφελώδη ὀρδὴν τῶν ἀγρίων. Κατόπιν εἰς τὴν σφοδρὰν στοργὴν πρὸς τὴν οἰκογένειαν. Ἐὰν μεταξύ οἰκογενειῶν μίση τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἡ κορσικανὴ βεντέττα εἶνε ὑπερναπτύξεις τοῦ αἰσθήματος τούτου. Ἡ λογικῆς ἡ ὅποια συνίσταται εἰς πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν βασιλέα εἶνε ἐπέκτασις τοῦ αἰσθήματος τούτου πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας καὶ κατόπιν τῆς φυλῆς.

Σήμερον μᾶς διέπει ὁ βιομηχανισμός. Ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἡ κοινωνία ἦτο ὀργανισμένη πρῶτον ἐπὶ οἰκογενειακῆς βάσεως, κατόπιν ἐπὶ θρησκευτικῆς, κατόπιν ἐπὶ στρατιωτικῆς. Ὅλαι αὗται αἱ φάσεις ἦσαν πρίσκιροι καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἀτομισμὸς ἦτο τὸ χαρακτηριστικόν των. Καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος σήμερον ἠλλοιώθη ἀντιστοιχῶς μετὰ τὴν νέαν βιομηχανικὴν βάσιν. Σήμερον ἡ λογικῆς ἐκδηλοῦται ὡς πίστις καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὴν ἐργασίαν. Ὁ μηχανικὸς μένει εἰς τὴν μηχανὴν μέχρι θανάτου ἵνα οἱ ἐπιβάται τοῦ ἐκτροχιασθέντος τραίνου σωθοῦν. Σήμερον τὸ ὕψιστον καθήκον εἶνε ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἔργον μας ἔστω καὶ ἂν ἀτομικῶς ζημιούμεθα. Ὁ οἰκογενειακὸς βίος ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τοιαύτης συναίσθησεως τοῦ καθήκοντος. Δυνατὸν νὰ διδάσκωμεν τὸ τέκνον περὶ τῶν ἀρετῶν τούτων, ἀλλὰ τὸ οὐ-

σιῶδες εἶνε ὑπὸ ποίας ἐντυπώσεις γεννᾶται καὶ αὐξάνει. Λι πρῶται ἐντυπώσεις τοῦ εἶνε ἐγωϊστικά. Λι πρῶται ἐντυπώσεις τοῦ εἶνε τὸ παράδειγμα τῆς μητρὸς του, ἡ ὅποια συγκεντρώνει ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀτομικὴν εὐδοκίμησιν μιᾶς οἰκογενείας. Ἐπειτα τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς, ὁ ὅποιος τανύει πλὴν νεῦρον του διὰ νὰ συντηρήσῃ μίαν οἰκογένειαν χωρὶς νὰ διστάζῃ ἐν ἀνάγκῃ νὰ θυσιάσῃ τὸ συνολικόν συμφέρον τῆς κοινωνίας εἰς τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας του. Ἡ ἰδέα τοῦ οἰκογενειακοῦ καθήκοντος σφραττίζεται τὴν θέσιν τῆς ἰδέας τοῦ συνολικοῦ καθήκοντος. Σχεδὸν δὲν ὑπάρχει ἀδικημα κατὰ τῆς κοινωνίας, τὸ ὅποιον νὰ μὴ δικαιολογῆ ἡ ἰδέα τοῦ οἰκογενειακοῦ καθήκοντος. Τὸ τέκνον ἀναπτύσσεται ἐντὸς ἀτμοσφαιρας στενῶν προσωπικῶν βλέψεων.

Ἡ δρᾶσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀτόμου εἶνε τοῦ χαμηλοτέρου βαθμοῦ. Ὀλίγον ὑψηλοτέρου βαθμοῦ εἶνε ἡ δρᾶσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς οἰκογενείας. Ὑψηλοῦ ὅμως βαθμοῦ εἶνε ἡ δρᾶσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος. Λι ἐντυπώσεις τοῦ παιδίου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη του δὲν εἶνε τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ τῆς δράσεως. Ὀλόκληρος ὁ πολιτισμὸς μας χωλαίνει ἔνεκα τούτου. Ὁ τυρλὸς ἐγωϊσμός μας εἶνε καρπὸς τῶν ἐντυπώσεων τῶν πρῶτων ἐτῶν τῆς ἡλικίας μας.

Ἰποθεθῆσθω, ὅτι τὸ νήπιον ἀνετρέφετο ἐν τῷ μέσῳ ἄλλων νηπίων, πάντοτε, ἐννοεῖται, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μητρικῆς στοργῆς· δὲν θὰ ἐσυνείθιζε τόσον πολὺ νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ ἐγώ του. Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, ὁ ὁ-

ποῖος θὰ τὸ ἐχαρακτήριζε κατόπιν, θὰ ἦτο ὄχι ὁ ἐνικός ἐγώ, ἀλλ' ὁ πληθυντικός ἡμεῖς. Τὸ νήπιον ἔχει ἀνάγκην νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε ἐν ἄτομον μεταξύ τῶν πολλῶν· σήμερον ὁμοῦς συνειθίζει εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε τὸ μόνον ἄτομον, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπαύστου λατρείας, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπιδαφιλεύουσι οἱ γονεῖς του. Ὅσον ἐνωρίτερον μάθῃ ὅτι ἀνθρώπινος βίος σημαίνει ὑπαρξίν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ διαγωγῆς πολλῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, τόσον εὐδαιμονέστερος καὶ σθεναρώτερος καὶ χρησιμώτερος θὰ εἶνε ὁ ἀτομικός βίος του. Ἡ ἀνατροφή τοῦ νηπίου καθίσταται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κοινωνικὴ λειτουργία. Ἡ νηπιαγωγία εἶνε ἐπιστήμη καὶ ἀρχίζομεν νὰ ἀντιλαμβανώμεθα, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἀρχίζει ταυτοχρόνως μὲ τὴν ζωὴν. Σύστημά τι ἀνατροφῆς τοῦ νηπίου σύμφωνον μὲ τὰς νεωτέρας χρεῖας τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε ἀναπόφευκτον. Ὅπως τὰ μᾶλλον ἡλικιωμένα τέκνα ἔχουν τὸ σχολεῖον, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ὁποίου ἀπομακρύνονται τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, οὕτω καὶ τὰ νήπια θὰ ἔχουν κατάλληλον κέντρον, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ὁποίου θὰ ἀπομακρύνονται τοῦ στήθους καὶ τῶν ἀγκαλιῶν τῆς μητρός. Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν συγκέντρωσιν νηπίων ἡλικίας ἐνὸς ἔτους ὑπὸ προσφόρους συνθήκας εἰς εὐάερον καὶ εὐήλιον αἶθουσαν διερρυθμισμένην μὲ ἀπαλά χρώματα, ἢ ἐπὶ τῆς χλόης καὶ τῶν ἀνθέων, ἢ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ μὲν τὰς συνθήκας

ταύτας θὰ ἐλάμβανε τὴν ἐντύπωσιν τῆς συνολικῆς ἀνθρωπότητος, ὑπὸ δὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μητρικῆς ἀγκάλης θὰ ἐλάμβανε τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀτομικότητος. Ἀλλὰ καὶ αἱ μητέρες θὰ ἐσυνειθίζον εἰς εὐρυτέρας ἀντιλήψεις περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλων νηπίων πλὴν τοῦ ἰδικοῦ των, ὥστε θὰ ἐθεραπεύοντο ἀπὸ τὴν λατρείαν τοῦ ἰδίου των τέκνου. Ἰνας λόγος τῆς μεγάλης οἰήσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ὅλοι πάσχομεν, εἶνε αὐτὴ ἡ συγκέντρωσις εἰς τὸ ἄτομόν μας τῶν μητρικῶν περιποιήσεων κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν. Ὑπὸ τὰς ὑποδεικνυόμενας ὁμοῦς συνθήκας καὶ εἰς τὸ νήπιον θὰ ἐνετυποῦντο ἀλτρουιστικαὶ τάσεις καὶ εἰς τὴν μητέρα θὰ ἀφίνοντο ὦραι ἐλευθερίας εἰς τὰς ὁποίας νὰ ζῆ ὡς ἀνθρώπινον ὄν καὶ ὡς οἰκονομικός παράγων.

Τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶνε εὐεργετικά καὶ ἐπὶ τῆς μητρός καὶ ἐπὶ τοῦ τέκνου. Ἰνόσω ἡ μήτηρ διατηρεῖ τὸ ἔμρυτόν της προνόμιον τοῦ θηλασμοῦ, δὲν φοβεῖται νὰ ὑπερσχύσῃ ἄλλης γυναικὸς στοργῆ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τέκνου της, καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας θὰ δύναται νὰ παρατείνῃ τὸν θηλασμόν ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμῆμα τῆς μητρότητος δὲν εἶνε προσωπικὴ λειτουργία· εἶνε λειτουργία κοινωνικὴ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀληθείας ταύτης συντελεῖται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μεγάλη κοινωνικὴ μεταβολὴ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΙΛΙΑ

Ἰπρέουσα κοινωνική ἀλληλεπίδρασις τῶν ἀτόμων εἶνε ὁ οὐσιώδης ὄρος τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ εἶνε ἀνθρωπίνη ἀνάγκη. Λι γυναῖκες μόλις προσφάτως ἤρχισαν ἐν μέρει νὰ μετέχουν αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεπίδρασεως. Ὁ κοινωνικὸς βίος διεδέχθη τὸν οἰκονομικὸν βίον. Ἀλλοτε πᾶσα συνάντησις ἐπέκεινα τῶν ὀρίων τῆς οἰκογενείας συναπέφερε σύγκρουσιν· σήμερον τὰ δύο φύλα συναντῶνται ἐπὶ κοινωνικῆς βάσεως ἀσχετῶς πρὸς τοὺς οἰκογενειακοὺς τῶν δεσμούς. Ἡ μεγάλη ἀνάγκη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶνε ἡ μόνιμος θεραπεία τῶν χρειῶν τοῦ ἀτόμου ἀνεξαρτήτως τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν δύο φύλων. Πᾶν ἄτομον ἔχει ἀνάγκην ἐστίας ἀνεξαρτήτως τῆς σχέσεως τοῦ γάμου. Τὸ ἀνθρώπινον ὄν δικαιούται νὰ ἔχη στέγην καὶ ἀνεσιν χωρὶς μήτε νὰ κωλύεται ἀπὸ τοῦ νὰ συνάψῃ γάμον ἂν θέλῃ, μήτε νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν γάμον ἢ στέγην του καὶ ἡ ἀνεσίς του. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἀποκλειομένης τῆς μαγειρικῆς τύψεως ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν, ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία γίνεται ἐξοχον φυτώριον προσωπικοῦ χαρακτῆρος, οἷον οὐδέποτε ἄλλοτε ὑπῆρξε πρὶν. Ἡ δὲ σύναψις γάμου δὲν θὰ μᾶς καταδικάσῃ εἰς τὰς εὐτελεῖς φροντίδας αἱ ὁποῖαι διακυβεύουν διηνεκῶς καὶ τὴν ἀνεσιν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ ἔρωτος. Ἄρ' ἐνός θὰ ἐξηγνίζοντο καὶ θὰ ἐξυψόνοντο αἱ προσωπικαὶ σχέσεις τοῦ βίου, ἄρ' ἐτέρου θὰ ἐκραταίουντο καὶ θὰ εὐρύνοντο αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις. Ἰδίως διὰ τὰς γυναῖκας τὸ νὰ γνωρίζουν ὅτι ἔχουν ἐξη-

σραλισμένην εἰρήνην καὶ ἀνεσιν ἔστω καὶ ἂν μείνουν ἄγαμοι, προσέτι δὲ ὅτι ἔχουν τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ ἐξησφαλισμένα ἔστω καὶ ἂν ὑπανδρευθοῦν, θὰ ἀναπτύξῃ τὴν γαληνιότητα καὶ τὸ σθένος τοῦ χαρακτῆρος των καὶ τοῦτο θὰ εἶνε εὐεργετικώτατον καὶ εἰς αὐτὰς καὶ εἰς τὸν κόσμον.

Ἀπόδειξις τρανὴ τῆς ἀνεπαρκείας καὶ τῆς χθαμαλότητος τοῦ σημερινοῦ γάμου εἶνε ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες ὑπανδρεύονται πιεζόμεναι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης διὰ τροφὴν καὶ ἐνδύματα, οἱ δὲ ἄνδρες πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης διὰ μαγείρισαν καὶ οἰκονόμον.

Ἡ μεταβολὴ τῆς βάσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου θὰ ἐξαγνίσῃ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν γάμον διότι θὰ ἀραιρέσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὴν κηλίδα τοῦ χρηματικοῦ συμφέροντος. Εἶνε ἐπαίσχυντον νὰ φρονοῦμεν ὅτι τὰ ἀνθρώπινα ὄντα δὲν εἶνε ικανὰ νὰ συνδεθοῦν ἐν γάμῳ ἄλλως εἰμὴ δι' ἀγορᾶς καὶ διὰ δωροδοκίας ἢ διὰ τῆς βίας τοῦ νόμου. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε μόνον κόσμος οἰκογενειῶν, ἀλλ' εἶνε καὶ κόσμος προσώπων.

Εἶνε ἐξόχως ἀξιοσημείωτος ἡ αὐξουσα τάσις τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐπικοινωνοῦν πρὸς ἀλλήλους, ὄχι πλέον ὡς μέλη οἰκογενειῶν, ἀλλ' ὡς πρόσωπα. Ἡ τάσις αὕτη καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον πᾶσαν σχέσιν μεταξὺ τῶν δύο φύλων τὴν ἐρμηνεύει ὡς ἐρωτικὴν σχέσιν καὶ ἐπομένως ὡς καταδικαστέαν. Ἀλλοτε ἐθεωρεῖτο φρόνιμον νὰ μὴ μανθάνουν αἱ γυναῖκες γράμματα διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπικοινωνοῦν με' ἐραστὰς

δι' ἀλληλογραφίας, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς ὑπονόμευσις τῶν θεμελιῶν τῆς κοινωνίας. Ἡ δύναμις ἡ ὁποία ἔλκει δύο φίλους ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἶνε ὑψηλοτέρα παρά ἡ δύναμις ἡ ὁποία ἔλκει τὰ δύο ἀντίθετα φύλα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὑψηλοτέρα δηλαδὴ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι ἀνήκει εἰς νεωτέραν ἀνάπτυξιν τοῦ γένους. Ὅλοι ἔχομεν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς συνοδείας ἀλλήλων, ἀκριβῶς ὅπως ἔχομεν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς μονώσεως ἐν ἰδίᾳ χωριστῇ ἱερᾷ ἐστίᾳ. Διὰ τοῦτο πᾶσα εὐκαιρία ἡ ὁποία αὐτομάτως καὶ ὄχι βεβουλεμένης φέρει ἀνδρας καὶ γυναῖκας εἰς συνάντησιν καὶ γνωριμίαν ὡς εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς ἀτμόπλοιον, εἰς γραφεῖα, εἰς ἐκδρομάς, ἀσκεῖ εὐεργετικωτάτην ἐπιρροήν. Σήμερον ἡ ἐπικοινωνία, ἰδίως διὰ τὰς γυναῖκας, εἶνε πολὺ ἐπιβλαβής. Ἐπισκέπτονται καὶ ἀντεπισκέπτονται ἀλλήλας ὡσανεὶ ὑπεβάλλοντο εἰς ἀγγαρείας. Προκαλοῦν συναθροίσεις, χοροὺς ἢ ἐσπερίδας πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ πράγματι οἱ συγκαλούμενοι εἰς εἰς αὐτὰς τὰς ὁμηγύρεις δὲν ἔρχονται εἰς ἀληθῆ ἐπικοινωνίαν. Πράγματι ζωτικὴ γνωριμία οὐδέποτε συνάπτεται μεταξύ των. Ἡ δίψα δι' ἀμοιβαίας γνωριμίας ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ κοινωνικὸς μηχανισμὸς μας δὲν εἶνε τοιοῦτος ὥστε νὰ σβέσῃ τὴν δίψαν. Ἐν μέρει ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀνδρας ἡ δίψα αὕτη ἱκανοποιεῖται· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς γυναῖκας, χάσμα ὑπάρχει μεταξύ γυναικὸς καὶ γυναικὸς καθὼς ἐπίσης μεταξύ γυναικὸς καὶ ἀνδρός. Ὅταν ἀνθρώπινα ὄντα θέλουν νὰ συναντηθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνθρωπίνης τῶν ὑποστάσεως, ἡμεῖς τὸ ἐρμηνεύομεν

ὅτι ἐκεῖνος θέλει νὰ συναντήσῃ ἐκείνην καὶ ἐκείνη θέλει νὰ συναντήσῃ ἐκεῖνον. Τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν τὴν ἀρχίζομεν καὶ ἀρ' ὅτου ἀκόμη τὰ τέκνα μας εἶνε μικρὰ καὶ δὲν παύομεν νὰ τοῖς τονίζομεν πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ ἐπαισθητὴν τὴν διαφορὰν τῶν δύο φύλων. Τὰς συναντήσεις των τὰς σχολιάζομεν καὶ τὰ σχόλιά μας τὰ συνοδεύομεν μὲ τόσον ὀχληροὺς εἰς αὐτὰ ἀστεϊσμοὺς ὥστε τὰ ἀθῶα ὄντα ἐξανγκάζονται εἰς πρόωρον συναίσθησιν τῆς διαφορᾶς τοῦ φύλου των. Διὰ τὴν στάσιν μας ταύτην αἰσθάνονται μεγάλην ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἡ πίεσις ἐπ' αὐτῶν εἶνε μεγάλη ὥστε παύουν νὰ θεωροῦν τὰς σχέσεις των ὡς ἀθῶας. Πᾶσαν φιλίαν μεταξύ ἀνδρός καὶ γυναικὸς τὴν χλευάζομεν αἰνισσόμενοι τὴν διαφορὰν τοῦ φύλου. Πᾶς ἀνὴρ ἔχει ἀνάγκην τῆς ἰδιαιτέρας φιλίας τῶν γυναικῶν ὅπως καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' αἱ κοινωνικαὶ συνθήκαι εἶνε τοιαῦται, ὥστε διὰ νὰ λείπη ἀπὸ περιπλοκάς, δὲν ἔχει ἄλλην λύσιν παρά νὰ διατηρῇ οὐδετέραν πορείαν μὲ ὄλας. Πᾶσα φιλία μεταξύ ἀνδρός καὶ γυναικὸς θεωρεῖται ὡς ἔχουσα κάποια στοιχεῖα ἐνοχῆς. Τὸ γεγονός εἶνε, ὅτι ἔχει πάντοτε στοιχεῖα κινδύνου ὅσον ἀφορᾷ τὰ οικονομικὰ τοῦ ἀνδρός. Ὁ γάμος διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀποφεύγεται καὶ ἡ ἀναπόδραστος λύσις εἶνε ἡ ἀσωτία. Οὕτω ὁ ὑπάρχων ἐρωτο-οικονομικὸς συνδυασμὸς ἐνθαρρύνει τὴν διαφορὰν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Ἡ οικονομικὴ ἀνεξαρτησία τῆς γυναικὸς θὰ φέρῃ μεταβολὴν πάντων τούτων. Ἡ γυνὴ ἀπρωκτῶσα εἰδικὰ προσόντα ἀνεξαρτήτου

έπαγγέλματος αναπτύσσεται περισσότερο ως ανθρώπινον παρά ως γυνή. Ἡ οἰκογένεια δὲν θὰ εἶνε πλέον μία οἰκονομικὴ μονάς, ἀλλὰ μία γαληνι- αία καὶ μόνιμος ἐκφρασις τοῦ προσω- πικοῦ βίου ἐν ἀντιδιασταλῇ πρὸς τὸν κοινωνικόν. Ἡ γυνή θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς πολὺ καλῆτερα, ὅταν ἀρ' ἐνός μὲν ἔχη τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνεξαρτησίαν, ἀρ' ἑ- τέρου τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἔρχεται ἄνευ σχολίων εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀνδρῶν. Προσέτι ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρὸς θὰ ἡῤῥῶνε, διότι θὰ ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν παρουσίαν ὑπερόχων καὶ ἀφιλοκερδῶν γυναικῶν. Ἰπὸ τὰς ἐπιδράσεις ταύ- τας θὰ γεννηθῇ πράγματι ἐπὶ τοῦ πλα- νήτου μας νέον εἶδος ἀνθρώπου, διότι θὰ ἐξοβελισθῇ ὁ ἐρωτο-οικονομικὸς συνδυασμός, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ τώρα εἶνε ἐπι- ζήμιος καὶ ἀντ' αὐτοῦ θὰ θεσπισθῇ ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία τῆς γυναικός. Φυσικὸν ἄρα θὰ εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν

νέαι δυνάμεις ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη συντελεῖται ὀλοὲν ἐπωδύνως μὲν, ἀλλὰ συντελεῖται. Αἱ γυναῖκες ἀρχίζουν νὰ γίνωνται οἰκο- νομικῶς ἀνεξάρτητοι, διότι εἶνε συμ- φέρον τοῦ κόσμου ἡ οἰκονομικὴ ἀνεξ- αρτησία των.

Ἀπελευθερουμένου ἐνός ὀλοκλήρου ἡμίσεος τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τῆς ψευδοῦς ταύτης θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει περιέλθει, ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἀνα- νήψῃ καὶ θὰ ἀνυψωθῇ ὡσανεὶ κάποιον σπουδαῖον ἐλατῆριον τοῦ ὁποίου μέ- χρι τοῦδε ἐμποδίζετο ἡ λειτουργία, αἴρνης ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὸ ἐμπό- διόν του.

Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ πρά- ξωμεν, εἶνε νὰ κατανοήσωμεν τὴν συν- τελουμένην μεταβολὴν καὶ νὰ τὴν ὑπο- βοηθήσωμεν. Ἐρχεται ὄχι διότι τὴν θέλομεν· ἔρχεται διότι τὸ ἀπαιτεῖ ἡ πρόοδος. Ἰὺς ἡμᾶς ἀπόκειται μόνον νὰ συμπράττωμεν μὲ τὴν πρόοδον.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον ἦθος εἶνε προωρισμένον νὰ μεταβληθῇ μετα- βαλλομένης τῆς βάσεως τοῦ γάμου. (1) Ἡ κανόνες τοῦ ἀνθρώπινου ἦθους, δηλαδή ἡ ἠθικὴ, εἶνε κοινωνικὴ ἐπιστήμη. Ἡ- θικὴ ἀποκλειστικῶς ἀφορῶσα ἄτομον δὲν ὑπάρχει. Πᾶσα ἠθικὴ εἶνε κοινω- νικοῦ χαρακτῆρος. Αἱ ὑψίσται ἀρεταὶ εἶνε ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων συντελοῦ- μεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας. Πᾶσα ἀρετὴ ἐμφανίζεται λόγῳ τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν σχέσεως. Ὁ ἐναρε- τώτερος ἀνθρώπος ἅμα συγχρωτισθῇ

ἐπὶ τινα καιρὸν μὲ ἀγρίους, τροποποιεῖ τὴν διαγωγὴν του ἐπὶ τὸ ἀγριώτερον. Ἴν συνόλω αἱ γενικαὶ χρεῖαι τῆς κοι- νωνίας εἶνε ἡ βᾶσις τῆς ἠθικῆς, ὁ δὲ κυριώτερος ὅρος ὁ διέπων τὴν ἀνάπτυ- ξιν τῆς ἠθικῆς εἶνε τὸ οἰκονομικὸν πε- ριβάλλον. Ἡθικὴ λοιπὸν εἶνε ἡ ἐπι- στήμη τῆς ἀνθρωπίνης διαγωγῆς με- τρουμένης διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων της. Ἰὺς τὴν ἀρχέγονον ἐποχὴν ὁ ἡθι- κώτερος ἀνθρώπος ἦτο ὁ ἀριστος ἠθι- κωτερός καὶ μαχητής. Αἱ ὑψίσται ἀρε- ταὶ του ἦσαν ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων

ἀπεδεικνύετο ἄριστος ὡς θηρευτής καὶ ὡς μαχητής. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἀντοχὴ ἦσαν κατ' ἀνάγκην ἀρεταὶ καὶ ἐπομένως ἐκαλλιεργοῦντο, διότι ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐποχῆς. Οὕτω πάντοτε καλλιεργοῦνται αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ ἄτομον διατελοῦν εἰς τὴν ἀπόλυτον οἰκονομικὴν μόνωσιν τοῦ ζώου, ὠρελεῖται ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἐπομένως ἀναπτύσσει ἐγωϊσμόν. Τὸ ἄτομον διατελοῦν εἰς τὴν αὐξουσαν οἰκονομικὴν ἀλληλεξαρτησίαν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων ὠρελεῖται ὑπὸ τοῦ ἄλτρουϊσμοῦ καὶ ἐπομένως ἀναπτύσσει ἄλτρουισμόν. Ἡ ὑπερτάτη τῶν ἀρετῶν εἶνε ἡ ἀγάπη, ἀπλούστατα διότι ἡ ἀγάπη εἶνε ὁ ὑπέρτατος ὅρος τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως· εἶνε ἡ μόνη ιδιότης, ἡ ὁποία φέρει συνοχήν, καὶ ἄνευ συνοχῆς δὲν ὑπάρχει ἀνθρωπίνη κοινωνία. Ἐν ὀνόματι τῆς συνοχῆς πολλάκις ἐπιβάλλεται ἡ ἀπεμπόλησις τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως, διὰ τοῦτο ἡ πειθαρχία, προκειμένου περὶ ὀργανώσεως, ἥτις ἀπαιτεῖ σύμπραξιν πολλῶν ἐπὶ οὐσίαι τῶν ἀτομικῶν τῶν συμφερόντων, πολλάκις καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς τῶν, εἶνε μεγάλη ἀρετὴ. Πόσον δύσκολον πρᾶγμα εἶνε ἡ ὑπακοή εἰς ἀλλοτρίαν θέλησιν καὶ ὁμως εἶνε περιστάσεις, καθ' ἃς, διὰ τὸν στρατιώτην παραδείγματος χάριν, εἶνε ἡ ὑπερτάτη ἀρετὴ καὶ ἡ ἀρετὴ αὕτη ἀνεπτυχθῆ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξελιξέως. Ἡ ἐξέλιξις ἀπαιτεῖ νέας ιδιότητας. Ἄλλος εἶνε ὁ τύπος τοῦ χρησίου ἀνθρώπου τῆς σήμερον καὶ ἄλλος ἦτο ὁ τοῦ μεσαιῶνος. Αὐτὸ

ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξελιξέως, ἥτις εἶνε σκληρὰ ἀνάγκη πολλάκις.

Ἡ ἐξέλιξις ἀπαιτεῖ νέας ιδιότητας καὶ καθ' ὅσον αὗται ἀναπτύσσονται, δὲν ἐξαφανίζονται ταυτοχρόνως καὶ αἱ παλαιαὶ ιδιότητες, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀνάγκην εἶχον πρὶν ἀναπτυχθῆ καὶ τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ εἶχομεν πρὸ πολλοῦ ἐξοβελίσει, ὡς μὴ ἀναγκαιούσας πλέον.

Σύγκρουσις κατὰ συνέπειαν συμβαίνει μεταξὺ τῶν δύο τάσεων, τῆς παλαιᾶς ἠθικῆς καὶ τῆς νέας ἀφυπνίσεως. Ἀτομικῶς ἡ παλαιὰ τάσις ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται, ἀλλὰ κοινωνικῶς ὑπὸ τὴν νέαν μας συναίσθησιν ὡς μελῶν νεωτέρας κοινωνίας, τὴν ἀποκρούομεν. Αὕτη εἶνε ἡ λεγομένη πάλη μεταξὺ κακοῦ καὶ καλοῦ, μεταξὺ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἄλτρουϊσμοῦ. Ἡ πάλη αὕτη συνεπάγεται μεγάλας ὀδύνας καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν τὴν διανοητικὴν ικανότητα νὰ τὰς ἀποδόσωμεν εἰς τὴν ἀληθινὴν τῶν γενικῶν αἰτίαν, ἀλλὰ κρίνομεν πάντοτε προσωπικῶς, διὰ τοῦτο ἀκρίτως τὰς ἀποδίδομεν εἰς τὴν γυναῖκα, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσαμεν τὴν γυναῖκα μέγα κακόν, ὅπως τὸ πῦρ καὶ τὴν θάλασσαν. Ὅχι· ὅτι ἡ γυνὴ ἐρεῦρε τὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων (ὅσον δι' αὐτὸ ἔχομεν τὴν εἰλικρίνειαν νὰ ἀναγνωρίζωμεν προνόμιον εὐρεσιτεχνίας εἰς τὸν Διάβολον), ἀλλὰ ἰσχυρίζομεθα, ὅτι ἡ γυνὴ ἤνοιξε τὴν θύραν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθον τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὁ Διάβολος ἐρεῦρεν. Ἡ Πανδώρα δὲν κατεσκεύασε τὸ κιβώτιον τὸ περιέχον τὰ κακά, ἀλλὰ τὸ ἤνοιξε παρὰ τὴν συμβουλήν τοῦ ἀνδρός. Ἡ Εὐά δὲν ἐφύτευσε αὐτὴ τὴν μηλέαν εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλ' ἔφαγε τὸ μῆλον καὶ πα-

ρέσυρε και τὸν ἄνδρα εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς καρποραγίας.

Ἀληθῶς εἶνε παιδαριώδη αὐτά, ἀλλ' ὑπολανθάνει κάποια κοινωνιολογικὴ ἀλήθεια. Ὅχι ἡ γυνή, ἀλλ' ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ὑπῆρξε πάντοτε ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Ὁ ἐρωτο-οικονομικὸς συνδυασμὸς ἐσταμάτησε τὴν πρόοδον τῆς γυναικὸς καὶ ἐπομένως ἐσταμάτησε τὴν πρόοδον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῶ ἐπέτράπη εἰς τὸ ἄλλο ἡμισυ νὰ προοδεύῃ ἀλματικῶς. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀπορίας ἄξιον, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ὄν σήμερον σπαράσσεται ὑπὸ δύο συγκρουομένων δυνάμεων. Διὰ παντὸς τρόπου εἰργάσθημεν νὰ κατστήσωμεν τὸν ἄνδρα γενναῖον· διὰ παντὸς τρόπου εἰργάσθημεν νὰ κατστήσωμεν τὴν γυναῖκα ἀτολμον. Ἄφροῦ δὲ πᾶν ἀνθρώπινον ὄν γεννᾶται ἀπὸ δύο γονεῖς, εἶνε φυσικὸν ὅτι ὅλοι μας εἴμεθα περίεργοι ἀντιράσεις, ὄντα ἀποτελούμενα ἕκαστον ἀπὸ δύο ἑτερογενῆ στοιχεῖα, ἀντὶ νὰ εἴμεθα ἕκαστος μία μονογενῆς ἀτομικότης. Εἴμεθα ὄντα ἄνευ ἐνιαίου χαρακτῆρος, ἀλλὰ προϊόντα κράματος ἀσυμβιβάστων στοιχείων, ἡ δὲ ἄλλοπρόσαλλος διαγωγή τοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖον εἶνε τοιοῦτο κρῖμα, ἀποτελεῖ τὸ αἰνίγμα τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Ἡ ἀρμονία θὰ ἀποκατασταθῇ μόνον διὰ τῆς ἐπανόδου τῆς γυναικὸς εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνεξαρτησίαν. Ἀμρότεροι οἱ γονεῖς μας τότε θὰ εἶνε εἰς τὸν αὐτὸν βῆθμον τῆς ἀναπτύξεως καὶ θὰ ἔχωμεν ἐπομένως διαύγειαν κρίσεως καὶ ἀρμονίαν πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας ἀντὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα μὲ τόσην ἀπεγνωσμένην ἀμηχανίαν ὡς ἐκ τῆς διττῆς μας

φύσεως. Τί θὰ ἦτο κοινωνία ἀποτελουμένη ἀπὸ πρόσωπα γεννηθέντα ἐκ τῆς ἐπιγαμίας μιᾶς πολιτισμένης φυλῆς καὶ μιᾶς ἀγρίας φυλῆς; Ὅντως ἀξιοθρήνητον ἄθροισμα ἀνθρώπων· ὅ,τι ἀληθῶς καὶ σήμερον ἡ κοινωνία ἀποτελουμένη ἀπὸ πρόσωπα γεννηθέντα ἐκ τῆς ἐπιγαμίας τοῦ προηγμένου ἀνδρικοῦ φύλου καὶ τοῦ ὀπισθοδρομημένου γυναικείου φύλου. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἐὰν τὸ γυναικεῖον φύλον ἦτο τὸ προηγμένον, τὸ δὲ ἀνδρικὸν τὸ ὀπισθοδρομημένον· ὥστε δὲν πταίει ἡ γυνή, ἀλλ' ἡ θέσις τῆς. Ὅχι ἡ χαρακτηριστικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο φύλων, ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ σχέσις μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἔφερε τὰς συμφορὰς τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἡ γυνή προσέτι ἀνέπτυξεν ὅλας τὰς πανουργίας, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὸν δοῦλον, διότι κατὰ φυσικὸν νόμον ἠναγκάσθη νὰ προσαρμόζῃ τοὺς τρόπους τῆς πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ βιοπορισμοῦ τῆς. Εἶνε τι ὀλεθριώτερον καὶ ἀποσυνθετικώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀναπτύσσωνται ἐνστικτα δούλου εἰς τὸ ἡμισυ τοῦ ἀνθρώπινου γένους; Ὁ νόμος τῆς κληρονομικότητος ὑπῆρξε φραγμὸς εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κακοῦ, διότι αἱ θυγατέρες κληρονομοῦν τὰς ιδιότητας τοῦ πατρὸς ὅπως καὶ τῆς μητρός, οἱ δὲ υἱοὶ κληρονομοῦν τὰς ιδιότητας τῆς μητρός ὅπως καὶ τοῦ πατρὸς. Ὅλοι λοιπὸν χαρακτηρίζομεθα ἀπὸ τὰ ἐξῆς προϊόντα τοῦ ἐρωτο-οικονομικοῦ συνδυασμοῦ: 1) Σφοδρὰν ἐγωπάθειαν· 2) ὑπερβολικὴν ἀρροσίωσιν εἰς τὸ προσωπικὸν συμφέρον· 3) νοσηρὰν ἠθικὴν εὐαισθησίαν ἄνευ διαυγοῦς κρίσεως· 4) χωλότητα βου-

λήσεως και τάσιν εις πανούργους ὑπεκφυγὰς· ὅ) παιδαριώδη φρονήματα. Ἡ σωματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρός δὲν εἶνε ὑπεροχὴ γνησία, βασιζομένη ἐπὶ πάλης κατὰ ἰσοπάλων, ἀλλ' εἶνε ὑπεροχὴ νόθος, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ γυναικείου φύλου.

Ὁ ἀνθρώπινος χαρακτήρ ἔπαθε λοιπὸν σοβαρὰν διαστροφήν ἕνεκα τοῦ

ἔρωτο - οικονομικοῦ συνδυασμοῦ, ἀλλ' ὡς εἶπον, ἡ διαστροφή αὕτη ἦλθε συνοδευομένη καὶ ἀπὸ ἓν μέγα καλὸν καὶ χάρις εἰς αὐτὸ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προμαντεύσωμεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος χαρακτήρ βαθμηδὸν ἀνανήπτει καὶ ἀνοικοδομεῖται διὰ τῆς ἐπανάδου τῆς γυναικὸς εἰς τὴν οικονομικὴν ἀνεξαρτησίαν.

ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΙΣ ΜΑΧΗΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ

ΠΡΟΣ ΚΡΗΤΑ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΝ

Ἀγαπητέ μου. Ἐὰν ἔβλεπες τὴν φρίκην τῶν ἐξελιχθεισῶν σκηνῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι τοῦ στρατεύματός μας, ἐὰν ἤκουες τοὺς ἀνευ χειρῶν καὶ ποδῶν ἀκρωτηριασθέντας ὑπὸ τῶν ὀβίδων τῶν τηλεβόλων καὶ ἤκουες τοὺς γόους τῶν παντοιοτρόπως πληγωμένων, ἐὰν ἐθεᾶσο τὰς χαινούσας χαράδρας, αὐλακουμένας ὑπὸ τῶν ὀβίδων καὶ ἀκατασχέτως αἰμορροούσας τὸ αἷμα τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐξηπλωμένων νεαρῶν καὶ σφριγόντων ὀλίγων σωματῶν καὶ ἔβλεπες ἐκτεινομένας ἰκέτιδας τὰς χεῖρας τὰς μόλις πρό ὀλίγου ἐκπεμπούσας τὸν δαιμόνιον ὀλεθρον καὶ ἤκουες τὰς πρό ὀλίγου ὡς βρυχωμένους λέοντας ἐν τῷ τιτανεῖῳ ἀγῶνι συμπεπλεγμένους καὶ κατακρεουργομένους ἐν ἀσυλλήπτῳ παραφροσύνῃ, ψιθυρίζοντας τώρα μετ' ὀλίγας μόλις στιγμὰς.... βοήθεια γιατρέ.... δὲν εἶσθε Χριστιανοί..... δὲν ὑποφέρω..... μὴ με ἀφήσετε νὰ με πάρουν τὰ σκυ-

λιά..... σκοτώσετέ με καλλίτερα. Ἐὰν ἔβλεπες τὰ πρό ὀλίγου σκορπίζοντα τὸν ὀλεθρον καὶ τὸν θάνατον ὄργανα συντετριμμένα καὶ αὐτὰ κατακείμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς εἰρωνεῖαν τῆς ἰσχύος των, καὶ τὸν κατασκευαστὴν καὶ θαυμαστὴν αὐτῶν ἄνθρωπον κατακείμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, παραμορφωμένον ὑπ' αὐτῶν καὶ ἄπνουν, εἰς εἰδεχθῆ σωρεῖαν σαρκῶν κατακείμενον, καὶ ἐὰν εἰς τὴν ὅλην αὐτὴν εἰκόνα διέβλεπες τὰ ριγῶντα μέλη τῶν φευγόντων τὸν θάνατον γυναικοπαίδων καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐν τῇ σιγῇ τοῦ στρατοπέδου ἠσθάνεσο τὴν ἀηδῆ ἀέναον παρενόχλησιν εἰδεχθῶν μικροβίων δι' ὧν πλουτεῖται τοῦ τιτάνος μαχητοῦ τὸ σαρκίον διάβροχον μέχρις ὀστέων καὶ καταταυραννόμενον παρὰ τούτων, ἐὰν, φίλτατε, ἔβλεπες αὐτὰ τί θὰ ἔλεγες;

Δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν λογικὴν δικαιολογίαν τοῦ μακελειοῦ τοῦ πολέμου.

Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίληψις ὑγειοῦς ὀργανισμοῦ ἀνεχομένη ἀνευ ἀγανακτήσεως τὰς συμφορὰς καὶ πάντοειδῆς στερήσεις καὶ κακουχίας τοῦ πολέμου. Ἀπορῶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν,